

Din istoria presei brașovene

Un simbol - "Gazeta Transilvaniei"

Dr. Ruxandra NAZARE,
Biblioteca Județeană
"George Barițiu"

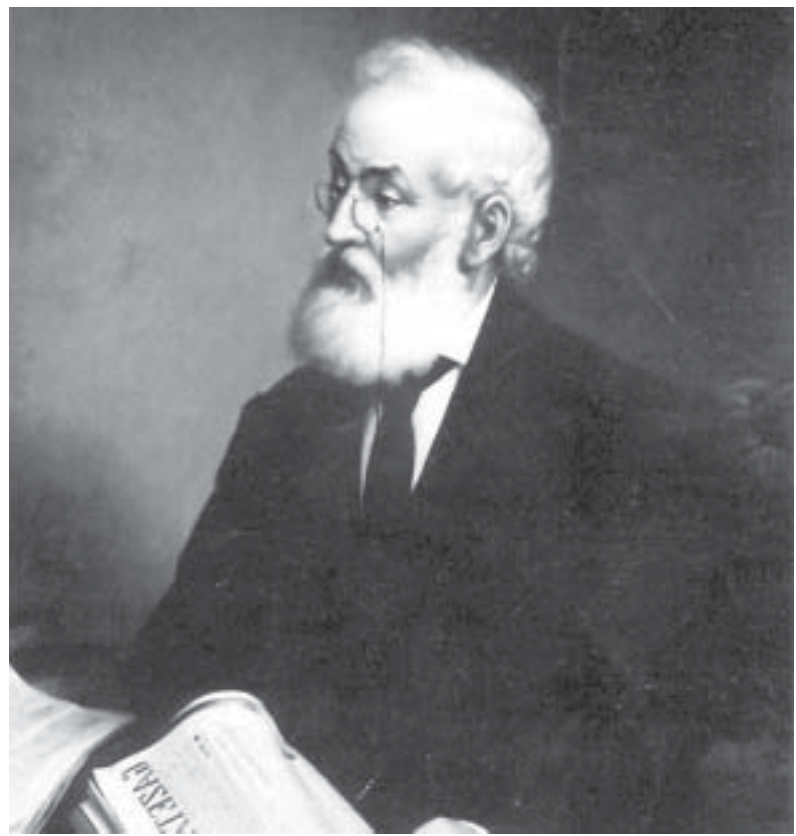
Familia Mureșianu și "Gazeta"

Membrii familiei Mureșianu au fost implicați de la început în susținerea foilor brașovene. Astfel, în anul 1839, Iacob Mureșianu a călătorit împreună cu G. Barițiu la Viena pentru a obține de la Căminul aulică a Transilvaniei autorizația de expediere a foilor prin poșta în alte regiuni. Însotit de doi fii de negustori brașoveni și finanțați de Gh. Nica, Barițiu și Mureșianu au reușit să obțină aprobarea de a difuza foile dincolo de frontierele Brașovului și Transilvaniei, în încercarea de a lărgi cercul abonaților și aria de răspândire a publicațiilor. Andrei Mureșianu a fost redactor secund la *Gazeta*, suplinind pe G. Barițiu în momentele de absență din anii 1839, 1845, 1847. Totodată, el a colaborat la foile brașovene, mai ales la *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, în *Gazeta Transilvaniei*. 150 de ani de la apariție, coordonatori Florea Costea, Mircea Gherman, p. 15-20).

Un moment de cumpănă al *Gazetei* l-a constituit suspendarea din 13/25 februarie 1850, în urma publicării rapoartelor despre luptele lui Avram Iancu, decise de G. Barițiu. Inițiativa lui I.

Mureșianu de a se adresa guvernatorului Wohlgemuth, la 20 martie 1850, cu rugămintea reluării *Gazetei* și *Foii*, a salvat presa politică românească de la dispariție. Hotărât să se ocupe de redactarea și editarea foilor periodice brașovene, I. Mureșianu completează un program al acestora la cererea autorităților în 10/22 iunie 1850. Aprobarea întârzie până la 9 septembrie 1850. Reluarea activității s-a făcut în condiții severe. Cea mai drastică măsură a fost obligarea redacției de a prezenta autorităților locale responsabile de cenzură întregul material care intra la tipar, în limba germană, timp de patru

ani. Prin noua lege a presei, intrată în vigoare în 1852, se condiționa publicarea unui ziar fie de depunerea unei cauțiuni bănești, fie de arborarea pajurei ca ziar oficios. Ca să poată subzista mai departe, "Gazeta" a trebuit să devină foaie oficială și să reproducă toate dispozițiile guvernamentale pînă la 15 aprilie 1861 (G. Em. Marica, *op. cit.*, p. 18). Noul redactor și editor a urmat programul politic stabilit la Blaj în 1848, cu metode și strategii noi. A atras numeroși colaboratori, a reflectat multiplele probleme și inițiative din mediul românesc, a acordat importanță știrilor locale și a început să publice tot

mai des articole de fond, alături de vechile articole generale, teoretice, cu scop educativ. Anii postrevoluționari sînt marcați de tonul moderat în chestiunile de politică internă, schimbat după 1860, cînd se acordă atenție și învățămîntului, modernizării economice, sociale și politice. Cu toate greutățile materiale pe care le-a avut, I. Mureșianu a adoptat un format tot mai mare în 1852, 1865 și 1868. Se preocupă de modernizarea aspectului grafic prin înlocuirea vechii scrieri chirilice, introducerea paralelă și extinderea folosirii literelor latine, utilizarea unor caractere grafice aparte pentru titlu și publicarea numelui redactorului și tipografului. Pentru a ușura apariția foilor, în 1851 încearcă să înființeze o tipografie proprie, asociat cu Ioan Gh. Ioan, G. Barițiu și Iuga. Însă nu reușește să obțină autorizația. Fără rezultat se soldează și tentativa reînnoită din 1861-1862.

Totuși, "Gazeta" a pierdut abonați din cauza interzicerii ei în Principate și a restricțiilor cenzurii austriece, precum și datorită condițiilor mai bune ale presei românești după 1859. Din 1853 se adaugă un nou ziar transilvănean, "Telegraful român", la Sibiu, sub patronajul episcopului ortodox Andrei Șaguna, ceea ce a scăzut numărul cititorilor "Gazetei". În plus, interveni motive de ordin lingvistic. Tendința latinistă în plin avînt și ortografia etimologică exagerată

au conferit limbii "Gazetei" în această perioadă un aspect pedant și greoi, reducînd aderența ei la public. Dezavantajată de situație, redacția a fost nevoită să reducă apariția foii politice între anii 1858-1860, tipînd-o o singură dată pe săptămîna. Dar se revine la publicarea de două ori pe săptămîna în 1861 (*Ibidem*, p. 19-20). Datorită contribuției sale substanțiale și competente, implicării curajoase în viața socială și politică a românilor transilvăneni, ogîndirii fidele a evenimentelor, lui Iacob Mureșianu i-a fost recunoscut rolul jucat în presă, alături de G. Barițiu. Astfel, în memoriile despre jubileul de 50 de ani al *Gazetei*, Sextil Pușcariu evoca figura celor doi venerabili în fruntea cortegiului aniversar, iar la 1908, George Pop de Băsești cinstea memoria celor doi înaintași. Din aceste motive, I. Mureșianu a fost numit de profesorii Blajului "Părinte al ziaristicii și luminător al scumpei națiuni" (Mircea Gherman, *Date și fapte privind activitatea lui Iacob Mureșianu la "Gazeta Transilvaniei" (1838-1877)*, în *130 de ani de la apariția Gazetei de Transilvania*, sub redacția prof. Mircea Băltescu, Brașov, 1969, p. 75-90; Idem, *Renasterea "Gazetei"; perioada absolutistă; Unirea Principatelor*, în *Gazeta Transilvaniei*. 150 de ani de la apariție, coordonatori Florea Costea, Mircea Gherman, p. 57-71).

(va urma)

Gazeta - 170 de ani

Citim în "Gazeta Transilvaniei" de-acum 100 de ani

"Jubileul" de 70 de ani al ziarului este marcat, cum am mai menționat, prin publicarea în coloanele "Gazetei" a numeroase mesaje de felicitare. Pentru astăzi, am selectat câteva fragmente din scrisoarea semnată de protopopul Iuliu M. Montani și Iuliu Pop din Zlatna. Care subliniau, printre altele: "Felicitările noastre sînt efectul stăruințelor de iubire și stimă către acel organ public care, în partea răsăriteană a Transilvaniei, ivindu-se ca o auroră, a revărsat raze luminoase și a deșteptat poporul român din somnul letargic, spre o nouă viață. Razele acestui organ public au străbătut șesuri, văi și munți, și cu dragoste și bucurie sufletească, ne aducem aminte de timpul cînd părinții noștri iubii, încălzii de principiile și adevărurile propagate în acest organ întru apărarea drepturilor poporului român - a limbii, credinței și a datinilor strămoșești, se însuflețeau și conlucrau, se acomodau graiului viu și dulce, care răsună din toate sirele acestui organ de mare preț. Admirăm că acest organ în toate timpurile cît de critice a știut învinge și delatara dificultățile ivite, s-a știut înălța peste păsurile partidelor și pururea fiind la culmea chemării sale, a pertractat cestiunile cu o prudență rară, cu moderațiune, judecătă severă dar dreaptă...". Despre cite ziare se poate spune astăzi așa ceva? • La finele lui martie 1908, avea loc, la Brașov, "ședința delegațiilor școalelor centrale române din Brașov", care a luat "în discuțiune" probleme legate de "ameliorarea stării materiale a corporului didactice de aceste școli" (GT nr. 67). Avîndu-se în vedere cerințele "noii legi școlare" și "scumpetea traiului în Brașov", s-au stabilit: pentru un învățător definitiv o leafă "fundamentală" de 1400 coroane, 400 coroane "bani de cură" și șase "evincenții" de cite 200 coroane; pentru profesori s-a votat "un adaus" de 200 coroane la banii de cură, precum și "întregirea" salariilor profesorilor la nivelul cerut prin lege. Cu același preț s-a hotărît și "redificarea edificiiu școlii comerciale", cheltuielile estimate fiind de 35.000 coroane. Fiind vorba de școli confesionale, comunitatea românească din Brașov știa a-și onora obligațiile față de profesorii acestora. • În 25 martie/7 aprilie 1908, brașovenii erau invitați la prima reprezentație a operii "Freischütz". Erau programate "trei ori patru reprezentațiuni", biletele puțind fi procurate (GT nr. 67) de la librăria Hienesch și în seara reprezentației de la casa de bilete a Redutei. În nr. 68 al ziarului poate fi citită o excelentă cronică de spectacol, din care, între altele, aflăm că reprezentația operii a beneficiat de "concursul" distins al tenorului Operei din Lübeck, Hans Robert, și al domnișoarelor Honigberger și Selma Hackmüller. "Adevărat eveniment muzical în viața brașovenilor", reprezentația s-a datorat Reuniunii germane de cîntări din Brașov, condusă de "herculeu și simpaticul dirigent Paul Richter". Regizorul spectacolului a fost H. Bulhardt. Și-au dat concursul orchestra orașului și "mai mulți" membri ai Societății filarmonice. Sala Redutei, unde a avut loc reprezentația, "a fost ticsită pînă la ultimul loc de un public ales, în majoritate german". Oare de cînd nu s-a mai jucat "Freischütz" la Brașov? • În 30 martie/12 aprilie 1908, "publicul român din Brașov și comunitățile învecinate" era invitat (GT nr. 70) la "ședința publică a societăților de lectură a elevilor de la gimnaziul și școala comercială din Brașov". Desfășurată în "sala cea mare" a Gimnaziului român din Brașov (azi Colegiul Național "Andrei Șaguna"), ședința includea în program disertații, declamări, cîntece. Se primeau "contribuții benevole", jumătate fiind destinate "pentru masa studenților". Astfel de reuniuni erau bine "cercetate" de publicul brașoven. Pe-atunci domiciliu de literatură și muzică... • O mare "adunare poporală" era organizată în 19 aprilie 1908, "în sala pavilionului din sticla al Berăriei nr. 5 (Brașovul vechi, strada Lungă), de către conducerea locală a Partidului Social Democrat. La ordinea zilei: "Starea politică, economică și socială"; "Votul universal, egal și secret". Chestiuni arzătoare, precum se vede? • O știre neobișnuită apare în nr. 70 al ziarului, unde citim că, în comuna Cața, o bivoliță a fătat un malac (vițel de bivol, adică), "al cărui cap este lungăreț, urechile-i sînt mici, semănînd cu ale caprelor... coada e scurtă, ca și cum s-ar fi retezat dinadins... de la piciorul stîng lipsește mai multe osioare...". Un monstru, s-a zis! Interesant ar fi fost să se fi notat reacția sătenilor, care precis au văzut în împlinire un semn rău... • În 6 aprilie 1908 (ziua de Florii), Corul Bisericii "Sfînta Adornere" din Brașovul vechi își ținea "adunarea generală anuală" în sediul școlii române din cartier. Erau prezentate (GT nr. 70) mai multe rapoarte, unul fiind al bibliotecarului "despre modul de împrumutare a volumelor". Din aceeași știre, aflăm că menționatul cor avea trei categorii de membri: membrii (plin), activi, onorari și ajutători, președinte fiind Dumitru N. Căpățîna, iar secretar Dumitru Jaliu. Nu e de mirare că, astfel organizate, corurile bisericesti erau o prezență remarcabilă în viața spirituală și socială a Brașovului vremii. • O notiță apărută în nr. 69 al ziarului ne dezvăluie cîteva informații interesante despre "Francmasoneria în România". Marele maestru al lojei francmasonilor din România era atunci căpitanul Moroiu. Care, într-un interviu publicat în ziarul "Reforma", făcea un scurt istoric al francmasoneriei românești. A fost introdusă în Principatele române pe timpul domniei lui Constantin Mavrocordat (prima jumătate a veacului XVIII), de către italianul Iuliu Cara, secretarul domnitorului. Potrivit marelui maestru din acel moment, masonii au fost poetul lenăchiță Văcărescu, Tudor Vladimirescu, Gh. Lazăr, C.A. Rosetti, generalul Davilla și alții. Cei ce redactau știrea în "Gazeta", manifestau oarecare rezerve în legătură cu calitatea de mason a lui lenăchiță Văcărescu, a lui Tudor Vladimirescu, întrebîndu-se "de unde ar fi putut ei să-și aproprieze ideile masonice". Istoria va arăta că marele maestru nu arunca cu vorbe, știa bine ce spune...

• Dr. A. Koch, profesor la Universitatea din Heidelberg, le prezenta în 1908 studenților săi (GT nr. 67) "cel mai vechi ziar din lume", păstrat în biblioteca universității. Ziarul, se menționa, era format din 12 pagini, pe prima fiind menționat anul 1609. "Cuvîntul înainte" era semnat de Johann Caraluz, care sublinia că ziarul "se publica de mai mulți ani", fiind rezultatul mai multor încercări. Colecția anului 1609 forma un volum de 115 pagini, și cuprindea "scrisoni" (informații) venite din Bruxelles, Haga, Lyon, Roma, Venetia, Viena, Praga. Era posibil, se specifica în continuare, ca ziare mai vechi să existe în China. O supoziție corectă, ulterior astfel de publicații fiind descoperite în China! • O știre demnă de interesul autorităților administrației publice brașovene. Dintr-o "Publicațiune" apărută în nr. 71 al ziarului, aflăm că Magistratul orășenesc Brașov organiza, în 13 aprilie 1908, o licitație publică cu "oferte în scris" pentru arendarea de la 1 mai 1908 pînă în 29 septembrie 1912, a hotelului "Coroana" "dîmpreună cu localul de prăvălie și cu magazia", hotelul fiind arendat, dar prăvălia și anexele doar închiriate! Cum o fi ajuns hotelul pe mîini străine? Rubrică întrebare! • Din cînd în cînd, ziarul publică o colecție de glume sub genericul "Din traista lui Moș Ozarzin". Iată una dintre cele apărute în nr. 70: "Săftica: (bate-n ușa la prietena sa Mariuca) - Mariuca! Deschide ușa! Mariuca: Cine mă strigă? Nu se poate, că nu mi-e bărbatul acasă! Săftica: - Tocmai ala-i dracu! Că e bărbatul meu la tine!". Se mai întîmplă...

Rubrică realizată de Ioan POPA

Cercetarea științifică brașovenească

Obiceiuri tradiționale de peste an

Ioan POPA

La Editura Universității "Transilvania" din Brașov a apărut, în 2007, o carte despre care, mărturisesc, îmi face efectiv plăcere să scriu. Poartă titlul (riguros, la obiect) "Obiceiuri tradiționale de peste an", volumul I: "Specii muzicale integrate obiceiurilor de primăvară, vară și toamnă", și este rodul demersului științific al Mădălinei Dana Rucsandra, cadru didactic al Facultății de Muzică a Universității menționate.

Motivația demersului științific al autoarei este convingător formulată în "Introducerea" volumului: "Am considerat că niciodată nu este prea mult dacă apare încă o lucrare despre frumoasele noastre obiceiuri, vii exemple ale spiritului uman care au marcat etapele importante ale vieții oamenilor și i-au ajutat să depășească situațiile dificile, le-au modelat comportamentul; cu siguranță că acestea nu vor dispărea dacă vor fi cunoscute, existînd posibilitatea de a se transforma sau regenera".

Lucrarea se adresează "atît

specialiștilor, dar și publicului larg", primii și, credem noi, cei mai importanți beneficiari ai ei fiind tinerii studioși care urmează cursurile Facultății de Muzică. Apariția lucrării este cu atît mai importantă cu cît o dată cu admiterea și integrarea noastră (treptați!) în Uniunea Europeană, ne-am pus și ne punem o serie de întrebări esențiale pentru destinul nostru, într-o Europă defînibilă prin unitate în diversitate: - cu ce zestre venim noi, în noua arhitectură europeană?; - cît vom fi de-acum încolo europeni și cît români?; - care dintre caracteristicile noastre identitare au șanse de a supraviețui într-o lume globalizatoare?

Chiar dacă nu direct, lucrarea oferă posibile răspunsuri la astfel de întrebări, să le zicem existențiale. Pentru că, subliniază, pe bună dreptate, Mădălina Dana Rucsandra: "Obiceiurile și manifestările folclorice prilejuite de sărbătorile de peste an își au la noi originea în perioada precreștină, în străvechile manifestări populare legate de schimbarea cîlică a naturii și a muncii omului... în mitologia antică și în numeroasele datini locale". Cu alte

cuvinte, dacă pînă acum aceste obiceiuri au reușit să depășească vicisitudinile timpurilor și să ajungă pînă la noi, înseamnă că în însăși substanța lor există, cu forță germinatoare, sămînța eternității. În plus de asta, ține să precizeze autoarea, mare parte dintre obiceiurile la care face referire se găsește integrată "vieții de zi cu zi a oamenilor și momentelor importante ale acestora, care nu s-au modificat substanțial".

Evident, dată fiind specializarea autoarei, accentul în carte cade pe speciile muzicale integrate obiceiurilor de primăvară, vară și toamnă. Pentru o mai bună înțelegere a problematicii specifice tratate, autoarea realizează o fișă monografică a fiecărui obicei prezentat, oferind repere esențiale precum: vechimea, aria de manifestare, terminologia populară, momentul celebrării, durata, componenta muzicală, consecințele sociale, semnificația contemporană.

Structurată în trei mari capitole - cartea ne prezintă (abordarea fiind diacronică și sincronică) obiceiurile și cîntecele pentru pregătirea și sporirea recoltei (de

primăvară, așadar), obiceiuri și cîntece care anticipă sau însoțesc strîngerea recoltei (de vară, toamnă), dar și obiceiuri diverse, legate de viața individuală și de familie. Altfel spus, obiceiuri legate de existența economico-socială a comunității și obiceiuri și cîntece legate de existența individului și familiei sale. Dincolo de valențele spectaculare (care înglobează valori estetice) oarecum "epidemice", ce țin de nivelul imediat al receptării, obiceiurile - cum excelent se relevă în lucrare - îmbină "armonios acte rituale și ceremonii, acte juridice și economice, valori morale... cunoștințe dobîndite din experiența oamenilor".

Sînt aceste obiceiuri într-un anume fel, componentele (ce se intercondiționează și completează reciproc) unui veritabil manual de viață comunitară în comunione, un îndreptar de viață prin care se învață și se consolidează simțămîntul atît de intens simțit de fiecare român al apartenenței la un anume loc istoricește și geografic determinat. Încercînd să circumscrie cît mai cuprinzător fiecare obicei prezentat, autoarea - fapt remarcabil - întreprinde și

o analiză comparată a acestuia, ca mod de manifestare la noi, ca și la alte popoare din Balcani sau din zone limitrofe. Rod al cercetării unei deosebit de bogate bibliografii (de la cercetări și studii mai vechi, pînă la cele de ultimă oră), al unor cercetări de teren proprii (în zona Brașovului, dar nu numai!), cartea este scrisă limpede, riguros concepută, structurată și pusă în pagină. Fără a se face neapărat caz de erudiițe în domeniu, autoarea ne oferă numeroase "exemple muzicale" și "analize morfologice", evidențînd relația intimă, de substanță organică dintre obiceiul analizat și componenta sa muzicală. Beneficiind de girul științific dat de două personalități în domeniu - dr. Constantin Catrina și conf. univ. dr. Lucian Nireșteanu, cartea reprezintă, în opinia noastră, o contribuție de referință în domeniu, cu atît mai valoroasă cu cît solida știință de carte a autoarei este pusă fericit în evidență de pasiunea sa (autocenzurată, fiind vorba de o lucrare științifică) pentru un corpus de valori ce depășesc, evident, cadrul eminentemente procustian, al folcloristicii ca atare.

In memoriam

Sărmanul nenea Neculae!

Prof. N. VLAD

După ultimele aprecieri, prin temnițele și centrele torturătoare din România, în timpul regimului comunist, au trecut aproape două milioane de oameni. Pentru unii, neavizați, noțiunea de deținut politic ar fi însemnat un fost lider politic de diferite calibre din perioada regimului burghezo-moșieresc, sau mare latifundiar ori om de afaceri prosper. Dar, la o analiză mai amănunțită, se constată și aici un paradox șocant. Erau categorisiți deținuți politici oameni analfabeți sau de la periferia socială a satelor, ba chiar și țigani. E drept că fruntea satelor românești a fost anihilată prin arestare sau deportarea în Bărăgan, ori lagărele de muncă forțată de la Canal sau Bicaz. Dacă i-am enumera pe foștii virtuali lideri politici de nivel superior, pe cei care s-au organizat în formațiuni de luptă împotriva regimului comunist sub diferite forme, nu ar fi depășit cîteva zeci de mii. Dar regimul totalitarist se călăuzea după sloganul sîntreii Ana Pauker: "Îi arestăm nu pentru că au făcut ceva, ci pentru a băga spaima în ceilalți, ca noi să ne realizăm nestingheriți programul nostru!". Așa am

avut ocazia să-i cunosc, în penitenciarul Gherla, pe cei trei frați Ciorbă, văcari analfabeți, dînt-un sat maramureșan, și mulți alții ca ei. În fabrică, ajunseser un deținut invalid de război, care se deplasa anevoie cu proteza primitivă gen "pivot", repartizat la un sector de muncă unde îi erau necesare doar mîinile. Împletea peme metalice elastice pentru tapiterie. Avea o față uscățivă, ascuțită, cu un nas puternic coroiat și buze supte, vinele. Îi chema Zăvedeanu Neculae, invalid de război de la Odesa. Era foarte închis în sine, doar ochii cenușii, de o strălucire sălbatică, trădau dîrzenie, dar și o ură neîmpăcată, abia stăpînită. Nu se apropiase de nimeni, nici chiar de cei din echipa în care lucra. Era suferînd de epilepsie și, uneori, făcea scene epuizante. Noroc că aveam între noi cîteva medici deosebiți care făceau eforturi mari ca să-i usureze suferința în acele clipe dezastruoase, care se repetau tot mai des. Era analfabet, îi scriau alții cărțile poștale acasă, după pachet. Au încercat cîțiva să-l alfabetizeze, dar le-o rețeza brutal: "Lăsați-mă în pace, la ce-mi trebuie?!". S-a întîmplat ca, odată, să primim împreună pachet. Eu l-am desfăcut primul, iar gardianul a zis să stau să-l aștept și pe Zăvedeanu. Plutonierul

Șomlea a scotocit printre maldărul de pachete și a găsit, cu greu, ceva diform învelit într-o bucată de pînză pe care abia se putea citi o adresă, a penitenciarului. Cînd l-a desfăcut, am rămas șocați. Era o bucată de mămăligă uscată, un boț de brînză cît un pumn, două cepe, cîteva mere și trei pachete de țigări Naționale, cele mai ieftine pe-atunci. Chiar și plutonierul Șomlea, un zbir feroce în penitenciar, a fost șocat de conținutul pachetului, în raport cu al meu, plin cu tot ce era mai bun. L-a privit lung și l-a întrebant: "Mă, voi chiar așa sărăntoci sînteți?", arătînd cu ochii spre umilul pachet. Cu glasul lui răgușit și înecat, Zăvedeanu a răspuns: "D'apoi dom' plutonier, credeți că am fost nescăvia boieri afară? Ș-apoi am lăsat acasă cinci băieți și o boreasă. Ce să mînnoc ei, ce să-mi trimeată mie?! Aici, de bine, de rău, tot am ce băga sub nas de trei ori pe zi, bună, rea, e mîncare. Ce, acasă mîncam numai fazați?". La întoarcerea în fabrică, gardianul care ne însoțea l-a întrebant pentru ce este condamnat. A răspuns sec: "De, i-am injurat pe unii mai mari acum la noi în sat și d'aa!". "Nu puteai și tu să-ți ții gura?", zise gardianul împăciuitor. Parcă revoltat, nenea

Neculae i-a replicat: "D-apoi ce, ei să mă bălăcărească cum vor, și eu să tac?! Da' ce, eu nu-s om, ce-s, o zdreanță? Eiii!". Gardianul n-a mai zis nimic. În cameră, ceilalți deținuți, văzînd cît de sărace îi erau pachetele, încercau să-l ajute. Refuza cu mîndrie și încapățîinare. Accepta numai țigările. Fuma enorm. În primăvara lui '63, începuseră eliberările în grupuri mici, tot mai dese. Într-o zi, intră în atelier un gardian cu o listă în mînă și strigă: "Zăvedeanu Neculae, ia-ți tot ce ai și vino, că pleci acasă!". S-a uitat în jur, s-a șters pe mîini și a zis: "Ce să-mi iau, doar n-oi fi făcut niscăiva avere aici?!". Apoi s-a întors spre gardian: "Dom' major, vă rog, lăsați-mă să-mi iau rămas bun de la oamenii ăștia. Cu ei am împărțit tot amarul aici". Gardianul a incuviințat din cap. A plecat domol, fără prea mult entuziasm. Imediat au început comentariile, împărțînd oamenii în două tabere. Unii ziceau: "Bine că a plecat, sărmanul, nu era de el aici, schilod și bolnav". Alții susțineau contrariul: "Credeți că-l așteaptă afară vreo fericire în sărăcia lui, cu atîtea suferite pe cap? Aici avea doar grija lui". Un dobrogean uscățiv, Nucă Dumitru, interveni cu glas domol: "Mă, oameni buni, n-aveți dreptate unii din

voi. Eu am lăsat acasă nevastă și copii. Toată averea, o grădiniuță cît curtea fabricii, un măgureș și două capre. Din asta ne-am țîntit toți. Și, credeți-mă, și acum mă ard sufletul și inima de sărăcia mea, cu toți ai mei". S-a lăsat o tăcere apăsătoare, ca o dojană. Apoi au urmat alții, și alții, pînă ce au plecat toți care-nctro. Mulți au devenit amintiri cu trecerea anilor, iar amintirile le-a îmbrășșat pămîntul. Din cînd în cînd, întrebîndu-mă cu gîndul înapoi, parcă mi-l imaginez pe ursuzul Zăvedeanu ajuns acasă. S-a oprit în capul satului privind gînditor. Era tot acolo unde-l lășase la plecare. Așa cum o făcuseră înaintea lui generații și generații, cînd au purces spre cele veșnice. Apoi s-a îmbrășșat scurt cu ai lui și s-a apucat de treabă. Nu era timp de drăgălășenii. Viața zorea din urmă cu cerințele ei. S-a mîndrit văzîndu-și feciorii crescînd și aranjați la rostul lor. Sînd pe prispă își mîngîia nepoții, care veneau rînd pe rînd să-i ferească bătrîniele. Seara, ostentiv, stătea pe prispă, trăgînd dușmănos din țigară. Din cînd în cînd, tresărea scurt și, cu glas răstît, se adresa cu o voce răgușită, plină de obidă, parcă vorbea cu telele: "Da' ce, eu nu-s om?".